

De internationale betrokkenheid van GroenLinks: Vragen bij militaire interventies

Marjolein Meijer & Jasper Blom¹

Dit stuk is bedoeld als startdocument voor de discussie in de provinciale ledenbijeenkomsten. Het schetst een aantal dilemma's en factoren die een rol spelen bij besluiten over militaire interventies.

Tijdens de bijeenkomsten staat een tweetal vragen centraal:

- 1. Herkent u zich in de dilemma's? Wat is uw afweging? Worstelt u met andere dilemma's in uw afweging om een interventie al dan niet te steunen?***
- 2. Deelt u de randvoorwaarden die een rol spelen?***

Inleiding

GroenLinksers zijn in het algemeen zeer betrokken bij internationale vraagstukken. Dit uit zich niet alleen in een groot draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking, maar ook grote betrokkenheid bij beslissingen over militaire en/of civiele interventies in het buitenland. We koesteren in GroenLinks de wens om burgers te beschermen tegen het geweld dat met gewapende conflicten gepaard gaat. Oplossingen zoekt GroenLinks vooral in het gebruik van civiele instrumenten (o.a. diplomatie, ontwikkelingssamenwerking, politieke sancties), wij zijn zeer terughoudend ten opzichte van militair ingrijpen. En ook als er wél militair wordt ingegrepen, zijn civiele instrumenten altijd noodzakelijk om te komen tot duurzame vrede. GroenLinks neemt het besluit tot het gebruik van militaire middelen zeker niet lichtzinnig.

Mede door die grote betrokkenheid kunnen de emoties soms hoog oplopen bij het vertalen van de gemeenschappelijke GroenLinks visie naar concrete politieke keuzes. Wanneer een besluit over een concrete militaire interventie voorligt moet men - in een hoogst onzekere situatie waar informatie ook nog eens gekleurd kan zijn door de belangen van bij het conflict betrokken partijen en onder grote tijdsdruk - tot een standpunt komen. Bij een dergelijk besluit komen we onherroepelijk voor dilemma's te staan. Dit stuk heeft tot doel om deze dilemma's inzichtelijk te maken om zo beter met elkaar in gesprek te kunnen gaan over militaire interventies. Zoals het dilemma's betaamt zullen we het mogelijk niet altijd eens worden, maar door de argumenten en afwegingen inzichtelijk te maken verwachten we wel dat deze brede partijdiscussie leidt tot meer begrip van de criteria die we aan militaire interventies stellen en - misschien nog wel meer – tot begrip voor wederzijdse standpunten en keuzes. Ook kunnen we zo in de praktijk ervaren hoe wel binnen GroenLinks in de toekomst met elkaar in debat kunnen gaan over militaire interventies.

¹ Respectievelijk Internationaal Secretaris Partijbestuur en Directeur Bureau de Helling. De auteurs danken Niels Feis (PPC), Gerrit Pas (Bureau de Helling), en Tamara van Ree (Bureau de Helling) voor uitstekende inhoudelijke en procesmatige voorbereiding en ondersteuning, alsmede de leden van de klankbordgroep (Martijn Dadema, Helen Kuyper, Jan Schaake, Nikki de Zwaan) voor de waardevolle input. Resterende onvolkomenheden zijn enkel op het conto van de auteurs te schrijven.

De afweging

Het overkoepelende dilemma voor GroenLinks is wanneer we onze sterke voorkeur voor civiele oplossingen moeten laten varen en akkoord moeten gaan met militair ingrijpen om burgers te beschermen in concrete conflictsituaties. In de loop der tijd heeft dit dilemma zich uitgekristalliseerd in een aantal criteria, die elk weer specifiekere dilemma's met zich meebrengen:

1. *Rechtvaardig doel:* Wanneer zijn gruwelijkheden ernstig genoeg om ingrijpen te rechtvaardigen? Maken de omstandigheden het inderdaad gerechtvaardigd om zelf eventueel slachtoffers te maken en geweld in te zetten? Wat als de Nederland component van de interventie een bijdrage levert aan het stoppen van gruwelijkheden, maar onderdeel is van een grote internationale missie die componenten bevat waar GroenLinks niet achter staat?
2. *Het juiste motief:* Is het primaire motief het beschermen van burgers, het stoppen van menselijk lijden? Wat te doen als bescherming van burgers wel degelijk grond tot ingrijpen geeft, maar partners in de internationale coalitie (met name de leidende partner) ook duidelijk economische of geopolitieke belangen hebben bij de betreffende interventie?
3. *Legitieme autoriteit:* Heeft de VN-Veiligheidsraad bepaald of er mag worden ingegrepen of niet? Wat als de gruwelijkheden ingrijpen rechtvaardigen, maar er geen VN-mandaat komt? Kan een besluit tot ingrijpen ook worden gelegitimeerd door een besluit van de Algemene Vergadering van de VN of een andere internationale coalitie of organisatie? Hoe verloopt de meningsvorming in de Europese Unie en wat is daarvan het belang voor onze afweging?
4. *Proportionaliteit:* Staat de militaire actie in verhouding tot de doelen die worden beoogd en wordt de schaal, duur en intensiteit van de geplande militaire interventie tot een minimum beperkt? Wat als er meer geweld gebruikt moet worden dan op voorhand voorzien, kun je of wil je dan je steun intrekken? Zijn we bereid langdurige verplichtingen aan te gaan? Een militaire interventie biedt geen quick-fix oplossing voor een conflict en gaat mogelijk gepaard met (slacht)offers onder de uitgezonden Nederlandse militairen en - burgers. Is men desondanks bereid tot een langdurige betrokkenheid bij een bepaalde regio?
5. *Laatste redmiddel:* Zijn alle niet-militaire opties ingezet of overwogen en als onwerkbaar beoordeeld? Wat als er nog niet-militaire opties zijn, maar die politiek geblokkeerd worden? Rechtvaardigen gruwelijkheden dan alsnog een militaire ingreep?
6. *Slagingskans:* Is de te verwachten consequentie van de actie minder slecht dan de te verwachten consequentie van geen actie? Wat als er een kans is dat de interventie mislukt, zijn we bereid dat risico te nemen? Wat als de interventie te maken krijgt met tegenslagen, hoe lang blijven we dan bij onze keuze?
7. *Politieke en maatschappelijke context in Nederland:* Het rechtvaardige doel van de bescherming van burgers mag ons niet blind maken voor de machtsverhoudingen waarbinnen dat morele doel moet worden gerealiseerd en het maatschappelijke draagvlak ervan. Wat als er duidelijk een rechtvaardig doel van bescherming van burgers is, maar het politieke en maatschappelijke draagvlak voor een interventie ontbreekt in Nederland? Hoe gaan wij om met de spanning tussen het hoog houden van eigen idealen en het representeren van grote delen van de bevolking?

Randvoorwaarden en achtergrondinformatie

Voorgaande dilemma's vereisen een grondige informatievoorziening. Bij het bepalen van een standpunt is daarnaast een aantal zaken en randvoorwaarden in het oog te houden:

- Kan GroenLinks eigen additionele voorwaarden verbinden aan een missie - en zouden we dat eigenlijk wel moeten willen?
- Is er in een breed programma van wederopbouw voorzien?
- Is het specifieke Nederlandse deel van de interventie ingebed in een grotere missie? Zo ja, wat zijn doel en werkwijze van deze missie?
- Is er een exit strategie?
- Wat is de positie van bondgenoten? Nederland zal nooit alleen militair ingrijpen in een conflictgebied, maar altijd in coalitieverband. Hoe staan traditionele bondgenoten in het conflict?
- Hoe stellen groene partijen in relevante Europese landen zich op?

Annex: Procesafspraken voor een open en integer debat

GroenLinks is in het verleden geroemd en verguisd om het open debat wat gevoerd wordt over de moeilijke vraagstukken die gepaard gaan met de steun aan militaire & civiele missies. Gegeven de dilemma's waarmee de partij zich geconfronteerd ziet in het concrete geval van een potentiële militaire interventie en gezien de moeilijke afweging waar juist GroenLinksers zich voor geplaatst zien, kan het echter niet anders dat er een open debat plaatsvindt binnen de partij en met de relevante fracties. De fracties hebben uiteindelijk hun eigen mandaat², maar een gestructureerd open debat kan tot dieper inzicht in de dilemma's alsmede wederzijds begrip leiden. Ook het actief betrekken van externen is daarbij van belang. De volgende stappen zijn hierbij leidend:

1. *Vroegtijdige signalering*: een gedegen afweging over steun van GroenLinks voor humanitaire missies met afstemming binnen de partij, begint met het vroegtijdig signaleren van conflictgebieden waar Nederland mogelijk ook militair bij betrokken kan raken. Dit vraagt om een grote alertheid van de Kamerfractie, maar juist ook van andere betrokkenen in de partij en de goede banden van GroenLinks met andere Europese groene partijen kunnen hieraan een bijdrage leveren.
2. *Directe analyse*: Wanneer een beroep gedaan wordt op de Nederlandse regering om een bijdrage aan een internationale missie te leveren zal de Kamerfractie direct - al voordat er een zogenoemde Artikel 100-brief van het kabinet ligt - een analyse moeten maken van het conflict en de mogelijke internationale reacties hierop. Centrale vragen daarbij zijn: wat moet er gebeuren om de bevolking te beschermen en het conflict te de-escaleren; en welke rol kan Nederland hierbij spelen. In het geval dat er een EU dimensie aan het verzoek zit, zal de EP delegatie bij deze analyse betrokken worden.
3. *Inbreng van interne en externe expertise*: de portefeuillehouder in het partijbestuur nodigt interne en externe experts uit om een inbreng te leveren in het GroenLinks debat. Het gaat daarbij om: (i) ter zake kundige leden uit werkgroepen en netwerken in de partij; (ii) externe deskundigen: bijvoorbeeld wetenschappers, journalisten, militair deskundigen, vertegenwoordigers van hulp- en ontwikkelingsorganisaties, etc. Er wordt gezorgd voor een brede consultatie met als richtlijn dat gestreefd wordt naar diversiteit en het mede aan bod laten komen van nieuwe stemmen. Voor de inhoudelijke voorbereiding van de bijeenkomst(en) wordt een afspraak gemaakt tussen partijbestuur en de betreffende fractie(s). Uitgangspunt is dat de betreffende fractie eindverantwoordelijk is voor de inhoudelijke voorbereiding.
4. Onder de inbreng van interne en externe expertise valt ook informatie over de positie van relevante andere Europese groene partijen (met name die uit België, Frankrijk en Duitsland). Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de netwerken van de Europese Groene Partij en/of de EP delegatie.
5. Uitgangspunt bij de inbreng van interne en externe expertise is openbaarheid van de bijeenkomsten en/of inbreng. Alleen als het onderwerp, of de gevoeligheid, of het tempo van de besluitvorming dat vraagt, wordt de bijeenkomst in beslotenheid gehouden. In dat geval wordt ervoor gezorgd dat lokale vertegenwoordigers (bv. fractievoorzitters of voorzitters van afdelingen) bij de bijeenkomst aanwezig zijn, zodat er in ieder geval sprake is van een klankbord met de achterban.

² Dit betekent ook dat de fractie(s) parallel aan de stappen voor het open partijdebat zich (mogelijk in beslotenheid) kunnen laten informeren door andere experts. In dat geval wordt aangemoedigd dat achteraf verantwoording wordt afgelegd over de rol van deze consultaties in de besluitvorming.

6. *Consultatie van de leden:* Afhankelijk van de situatie, de politieke gevoeligheid en de beschikbare tijd voordat het besluit moet worden genomen, kan het partijbestuur besluiten tot een ledenraadpleging (bijvoorbeeld via bijeenkomsten of een referendum).
7. *Transparante verantwoording.* Achteraf maken het partijbestuur en de fractie(s) aan de leden inzichtelijk hoe zij tot hun standpunt zijn gekomen. Daarbij wordt duidelijk gemaakt welke afwegingen gemaakt zijn op de dilemma's en welke motieven de doorslag hebben gegeven bij de uiteindelijke standpuntbepaling. Ook wordt duidelijk gemaakt wat met de resultaten van de partijconsultatie gedaan is, hoe men met de uitkomsten aan het werk is gegaan en wat de opbrengst daarvan is geweest. Ook wordt waar mogelijk verantwoord welke personen zijn geconsulteerd en op welke wijze dit heeft plaatsgevonden. Vanzelfsprekend wordt het gerespecteerd als experts enkel in beslotenheid input willen geven en niet publiekelijk genoemd willen worden.
8. *Evaluatie:* Hoe kan het beter? Na elk besluit over interventie wordt het proces geëvalueerd.